

Forord

De sindslidende er blevet synlige i samfundet og i offentligheden. De har været der i mange år, men decentraliseringen og psykiatridebatten har været med til at kaste lys på en gruppe, der har særlige vanskeligheder med at udnytte de sociale tilbud. Resultatet har været, at der i disse år sker en voldsom vækst i psykiatrien specielt i kommunerne og amternes socialforvaltninger, men også kulturforvaltningerne har opdaget, at de har vigtige opgaver at løse.

Politikerne og forvaltninger er usikre: Det er kommet bag på mange politikere, at de sindslidende levede uden for de psykiatriske afdelinger, ofte som usynlige borgere i deres kommuner. Synliggørelsen af de sindslidende har fået mange til at diskutere, hvordan de sindslidende skulle forstås, om de var en særlig gruppe, og om der var behov for en særlig indsats.

Mange erfarne medarbejdere i den sociale sektor oplever et målrettet arbejde med sindslidende som en ny faglig udfordring og diskuterer, hvordan de skal anvende deres faglighed i forhold til denne nye gruppe. Mange medarbejdere fra de psykiatriske sygehuse er kommet ud i socialt arbejde og skal til at finde ud af, hvad der er anderledes - hvad kernen i det sociale arbejde er. Denne bog henvender sig til disse grupper.

Bogen er en bestemt slags 'basisbog'. Bogen udgør et sammenhængende grundlag for socialt arbejde med sindslidende. Det sociale arbejdes genstand er menneskets liv, d.v.s. en livsform og et personligt livsmønster. Social integration i lovens forstand betyder, at borgeren skal gøre sin pligt, d.v.s. gøre hvad han kan for at klare sig selv, og lykkedes det har borgeren grundlæggende sociale rettigheder. Det sociale arbejdes mål er at støtte borgeren til at klare sig selv og sikre de grundlæggende rettigheder opfyldt inden for rammerne af et livsmønster. Hermed bliver bogen et bidrag til diskussionen om, hvad grundlaget for socialt arbejde i det hele taget er.

I bogen ses den sindslidende som et sårbart menneske, der kan have vanskeligheder med at fastholde den sociale og personlige integration i sit liv. Det er den sindslidendes liv og ikke lidelsen, der er i centrum. Bogen viser, hvordan de sindslidendes liv er forskellige og gennemgår de strategier og metoder det sociale arbejde har til sin rådighed for at styrke den sociale integration.

Bogen vil være et godt udgangspunkt for diskussionerne om tilrettelæggelse af det sociale arbejde uden at være en 'opskriftsbog'. Bogen fokuserer på det sociale arbejde og dækker således ikke et behov for indføring i den medicinske psykiatri.

Bogen er også en 'kildebog'. Bogen henviser til meget basisstof, som er særlig relevant for det sociale arbejde med sindslidende for alle faggrupper uden at være en lærebog.

Bogen er skrevet af en gruppe mennesker med rod i socialt arbejde - gruppen kalder sig VISA. VISA betyder 'Vidensforum for Socialt Arbejde'. Medlemmerne kommer fra hele landet og fra såvel amt som kommune.

Arbejdet med bogens udgivelse har været støttet af Socialministeriet.

Gruppen har bestået af:

Erik Adolph, psykolog, centerleder ved Videnscenter for socialpsykiatri, København.

Mogens Blæhr, psykolog, privatpraktiserende, Sæby.

Jytte Faureholm, psykolog, freelance, Ribe.

Per Hensen, psykolog, forstander for Askovgaarden, København.

Knud Ramian, psykolog, leder af Center for Evaluering, psykiatrien i Århus Amt.

Tor Sundberg, socialrådgiver, projektkonsulent ved Københavns Amt.

Indholdsfortegnelse

Forord 5

1 HISTORIK OG ORGANISATION 9

Primærkomm. og amtet i historisk lys 9

Psykiatriens historie 10

Særforsorgens historie 14

Aktørerne i den aktuelle udvikling på det sociale område 16

Statens rolle 16

Amter og kommuner 17

De kommunale udgangspunkter 18

Amternes opgaver 22

Samarbejdet mellem amterne og kommunerne 23

Brugerorganisationer og frivillige organisationer 24

Brugerindflydelse, brugerperspektiv og brugerstyring 26

Der er forskel på brugere 27

Relationen offentlig/privat på flere led 29

Forholdet mellem offentlig og privat 31

Forskellige former for ikke-kommunalt socialt arbejde 33

Forskellene mellem de ikke-kommunale organiseringer 34

Den kommunale organisation og det civile samfund 35

Offentlig socialt arbejde og ikke-offentlige aktiviteter 37

2 DET SOCIALE ARBEJDES FUNDAMENTER 39

Helhedssynet i socialt arbejde 39

Begreberne livsform, livsmønster og livskvalitet 40

Det sociale arbejdes fundamenter 41

Metodisk og systematisk løsning af sociale problemer 41

Klientens helhedssyn og kultur 42

Livsform og socialt arbejde 44

Klientlivsformen 45

Livsmønstret 48

Medborgeren i det sociale arbejde 48

Livskvalitet og socialt arbejde 50

Deltagelse som kontakt 51

Deltagelse som indflydelse 51

Ryger livskvaliteten 52

Social integration 52

Social faglighed 54

3 DE PSYKISK OG SOCIALT SÅRBARE 57

VISA-modellen 57

Det psykisk sårbare menneske 58

Personlig integration - en balance 58

Det relationelle synspunkt 62

Personlig mestring og integration 62

Personlig sårbarhed og indre belastninger 62

Mennesket - et historisk produkt med egen vilje 64

Krisen - vækst og trussel 65

Tre hovedspor i den behandlingsmæssige indsats 67

1. Miljøstrategien 67

2. Påvirkning af det indre univers 67

3. Omsorgsarbejdet 68

Den sociale integration 70

Sindslidende førtidspensionister er socialt sårbare 71

Sindslidende skal mestre komplekse sociale belastninger 71

Sociale belastninger og psykiatrisk behandling 71

Diagnose og sociale problemer hænger ikke sammen 72

De sindslidende har en dårligere livskvalitet end andre 72

Socialt eller psykisk? 74

Den sociale forståelse: teorier og modeller 75

4 SOCIALT ARBEJDE MED SINDSLIDENDE 77

1. Sindslidende og social integration 78

2. Gruppen af sindslidende socialt set 80

Gruppe 1: Det upåvirkede liv 82

Gruppe 2: Det genoprettede liv 83

Gruppe 3: Det stabiliserede liv 84

Gruppe 4: Udkantslivet 84

Social integration og normalisering 85
Den sociale integration er fokus i det sociale arbejde 86

3. Livsmønstre hos sindslidende 86

Livsform og livsstil 87
Klientlivsformen og behandlerkulturen 88
Lokalkulturen spiller en rolle 89
Fra livsform til livsmønster - nogle prototyper 89
Når livsmønster bliver fokus i det sociale arbejde 94
Livsmønstrenes betydning for design af den sociale indsats 95
Stamkundeeffekten er en vigtig årsag til marginalisering 95
Dine problemer skal kunne tilpasses løsningerne 96
Livsmønstret er et nyttigt fokus 96

4. Den sindslidendes sociale mestring 97

Den sociale mestrings dynamik 97
'En ulykke kommer sjældent alene' 98
Hvad er det specielle? 100
Strategier for styrkelse af den sociale mestring 101
Brugernes ønsker til den professionelle kontakt 101
Styrkelse af den sociale mestring stiller særlige krav til det sociale arbejde 105

5. Psykisk lidelse og social sårbarhed 106

Standardlivets ressourcer 106
Det personlige netværk 107
De officielle netværk 108
Den sociale sårbarheds dynamik 111
Den sindslidende som afviger 112
Kan man mindske den sociale sårbarhed? 113
De sociale ressourcer - kort 115
En særlig indsats til særlige liv? 115

5 DE SOCIALE INTERVENTIONER 117

De tre sociale love og de sindslidende 118

Botilskud eller institutionstilbud 118
Kommunale boformer og midlertidig ophold 119
Amtskommunale boformer §92 120
Amtskommunale boformer §93 121
Amtskommunale boformer §94 122
Serviceydelser 122

Støtte-Kontakt-Person-ordningen 123

Mere opsøgende arbejde 124
Indholdet i SKP-tilbuddet 125
Tre typer SKP-er 126

Revalidering, beskyttet beskæftigelse og aktivitets og samværstilbud 126

Aktivitets og samværstilbud 127

Væresteder og caféer 128
Aktivitetshuse 128
Beskyttet beskæftigelse 129

Revalidering, fleksjob og skånejob med løntilskud 129

Undervisning m.v. 131

Lov om specialundervisning for voksne 131
Lov om støtte til folkeoplysning 132
Lov om ungdomsskoler, produktionsskoler og daghøjskoler 132
Undervisning i praksis 132
Amtsspecialskoler, Lilleskoler for voksne og de andre 133
Fritids- og kulturaktiviteter 133

Rettigheder og brugerindflydelse 134

Handleplaner 135
Måltetted, systematik og koordinering 136
Tydeliggørelse af brugerens særlige rettigheder 136
Vægtning af brugerens rolle i samarbejdet og brugerens forudsætninger 137
Rammebetingelserne er afgørende 138
Fremtiden - Er lovene trådt i kraft? 138

LITTERATUR OVERSIGTER

Litteratur til de enkelte kapitler 140

Dansk litteratur om socialt arbejde med sindslidende 1990-95 148